

**№ 2 (34)
2014**

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заң шығару институты» ММ

2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
<http://www.izrk.kz> сайтында
орналастырылған

Заң ғылымдары бойынша
диссертациялардың негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес:
Б.М. Имашев (Төраға)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смағұлов
И.Ш. Борчашвили
М.Ш. Қоғамов

Редакциялық алқа:
Н.М. Әбдіров
З.С. Байниязова (Саратов қ., РФ)
С.Ф. Бычкова
М.Т. Ғабдуәлиев
Э.О. Дүйсенова
А.Д. Жүсіпов
Д.Ж. Игембаев
Т.Е. Каудыров
Ж.О. Құлжабаева
Ш.Р. Мырзаева
А.М. Нұрмағамбетов
Р.Т. Нұртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сағидан
Ә.Г. Сақтағанов
Т.С. Сафарова
М.А. Сәрсембаев
Т.Ә. Серікбаев
У. Шапақ

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.

Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ.,
Орынбор қ., 8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.izrk.kz

Қазақстан Республикасы Заң шығару Институтының Жаршысы

ҒЫЛЫМИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖУРНАЛ

МАЗМҰНЫ

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің (жаңа редакциясы) жобасы бойынша баспасөз релизі, Астана қ., 2014 жылғы 5 маусым.....	7
Конституциялық және әкімшілік құқық	10
Н.А. БИЕКЕНОВ Қазақстан Республикасы құқық қорғау органдарының конституциялық бақылауды қамтамасыз етудегі қызметінің кейбір мәселелері.....	10
Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА Мемлекеттік монополияның құқықтық негіздері.....	16
С.С. ШЕШЕНБАЕВА Әкімшілік әділет неден басталады?.....	22
Азаматтық, азаматтық іс жүргізу құқығы.....	26
С.П. МОРОЗ, С.М. ШУКУРОВА Қазақстан Республикасының банкроттық және оңалту заңнамаларының жаңалықтары.....	26
А.А. МҰҚАШЕВА, Р.Е. БҮЖІГІТОВА Қазақстан Республикасының «жасыл экономикаға» көшуі жөніндегі тұжырымдама аясында шағын су энергетикасын құқықтық қамтамасыз ету проблемалары.....	34
Л.С. ТҰРҒАНБАЕВА, А.М. ҚАСЫМОВА Мұрагерлік кезіндегі әмбебап құқық мирасқорлығы.....	40
Қылмыстық құқық және қылмыстық іс жүргізу.....	44
С.М. РАХМЕТОВ Қазақстан Республикасының қылмыстық заңнамасын жетілдірудің өзектілігі: заң техникасы.....	44
Д.Ж. ИГЕМБАЕВ Қазақстан Республикасының 2050 жылға дейін сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегия жобасын талқылау шеңберінде: жеке пікір.....	49
Р.А. ОРСАЕВА Құқықтық білімділік әрқашан нәтиже бермейді.....	54

О.Б. ФИЛИПЕЦ Қазақстан Республикасы өмір бойы бас бостандығынан айыру институтын реттейтін қылмыстық және қылмыстық атқару заңнамасының нормаларын жетілдіру мәселелері.....	60
Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану.....	65
М.А. СӘРСЕМБАЕВ, К.М. СӘРСЕМБАЕВ, Д.М. СӘРСЕМБАЕВ Кейбір конвенциялар, қазақстандық және американдық заңнама, БҰҰ-ның халықаралық терроризммен күрес құрылымдары.....	65
Е.М. АБАЙДІЛДИНОВ Еуразиялық экономикалық одақты құру туралы Шарт жобасының ерекшеліктері.....	75
Ж.И. ИБРАГИМОВ Қазақстан Республикасының қатысуымен қалыптасатын интеграциялық бірлестіктердің құқықтық аспектілері.....	80
Қ.Ж. ҚУАНДЫҚОВ, М.К. ЖҮСІПБЕКОВА Қазіргі кезеңдегі Кедендік одақтың кедендік-тарифтік саясатының өзекті мәселелері.....	86
Құқықтық мониторинг және қолданыстағы НҚА-ға сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама.....	92
Т.С. САФАРОВА Қазақстан Республикасында құқықтық мониторинг жүргізуді әрі қарай жетілдірудің кейбір теоретикалық аспектілері.....	92
Ш.Ж. ТАУКЕБАЕВА Әлеуметтік жаңғырту аясындағы еңбек заңнамасы (іргелі ғылыми-қолданбалы зерттеу материалдары бойынша).....	96
Мемлекеттік тілде заң шығару тәжірибесінен.....	100
Ә.Ә. ДӘУЛЕТХАНОВА, Ж.М. ТҰРАРОВА Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің ұғымдық кемшіліктері мен орфографиялық мәселелері.....	100
М.Б. АСЫЛБАЕВ, Т.Е. МҰШАНОВ Мемлекеттік тіл туралы заңды енді кешеуілдетуге болмайды!.....	108
Д.М. ШЫҢҒЫСБАЕВА Аударма жасауда заң тілінің сөз жасамдық және морфологиялық сипаттарын ескеру мәселелері.....	112
А.Н. КАДИРОВА Заң терминдерін аудару мәселелерін зерттеу мен тіларалық коммуникация саласындағы шығармашылық.....	116
Шетелдік тәжірибе.....	120
Т.А. ЖЕЛДЫБИНА (Саратов қ.) Имплементация құқықтық институт ретінде.....	120
Ю.А. ЛЕГЕЗА (Днепропетровск қ.) Мемлекеттік биліктің моральдық-этикалық құрамдас бөлігі.....	125
Құқық қолдану тәжірибесі.....	131
К.А. АРАЛБЕКОВА Сот актілерін орындау - басты міндет.....	131

Жас ғалым мінбері.....	133
Д.Ш. ҚҰДАЙБЕРГЕНОВА Ұлыбритания еліндегі атқарушы директорлардың асыра сыйақыларына құқықтық және корпоративтік шектеулерді қарастыру.....	133
А.М. ҚОҒАМОВ ҚР және АҚШ-тың қылмыстық процесінде әрбір адамның білікті заң көмегін алуға конституциялық құқығына қысқаша салыстырмалы-құқықтық талдау.....	139
Ж.М. ЛЕПЕСОВА Мұрагерлік құқығындағы өсиеттік бас тарту институты.....	143
С.Т. СӘРСЕМБАЕВА Қарақшылық пен бопсалаушылықтың ара-жігін ажыратудың проблемалық мәселелері.....	146
З.С. ӘШІМОВА Аукцион сауда-саттық нысаны ретінде	151
Қ.О. ҚОЙЛЫБАЕВ Бала асырап алудан туындайтын құқықтық салдар.....	155
Д.Ш. ТӨКЕЕВ Ұйымдарға салынатын салықтан жалтару қылмысын нормативтік қаулыда қарастыру мәселелері.....	159
Ақпараттық хабарламалар	164
2014 ж. 24-25 сәуірде Мәскеу қ. өткен Еуразиялық сыбайлас жемқорлыққа қарсы үшінші жылсайынғы форум туралы ақпараттық хабарлама.....	164
2014 ж. 21 мамырда ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу мәселелері бойынша өткен практикалық семинар туралы ақпараттық хабарлама.....	166
2014 ж. 30 мамырда Астана қ. өткен «Қазақстан Республикасының заңнамасын реформалаудың өзекті мәселелері: теория және практика» атты Н.А. Шәйкеновті еске алуға арналған («Шәйкенов оқулары») халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама.....	170
«Сауда және инвестицияны қорғау туралы өңірлік халықаралық шарттар» тақырыбына өткен халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама. Минск қ., 2014 жылғы 12-13 маусым	172
Н.А. Шәйкеновтің максималары мен афоризмдері.....	174
Мерейтой.....	175
З.ғ.д., профессор М.С. БЕЙБІТОВТІҢ туғанына 60 жыл.....	175
ҚР ҰҒЖА академигі, з.ғ.д., проф. И.Ш. БОРЧАШВИЛИДІҢ 60-жылдығына орай.....	177

**№ 2 (34)
2014**

Собственник и издатель:
ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»

Издается с 2006 года
Все материалы журнала
размещаются на сайте
<http://www.izrk.kz>

Включен в перечень изданий
для публикации основных
научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Редакционный совет:
Б.М. Имашев (Председатель)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смагулов
И.Ш. Борчашвили
М.Ч. Когамов

Редакционная коллегия:
Н.М. Абдиров
З.С. Байниязова (г. Саратов, РФ)
С.Ф. Бычкова
М.Т. Габдуалиев
Э.О. Дуйсенова
А.Д. Жусупов
Д.Ж. Игембаев
Т.Е. Каудыров
Ж.О. Кулжабаева
Ш.Р. Мырзаева
А.М. Нурмагамбетов
Р.Т. Нуртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сагидан
А.Г. Сактаганов
М.А. Сарсембаев
Т.С. Сафарова
Т.А. Серикбаев
У. Шапак

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан

Адрес:
Республика Казахстан,
010000, г. Астана,
ул. Орынбор, д. 8,
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.izrk.kz

Вестник Института Законодательства Республики Казахстан

научно-правовой журнал

СОДЕРЖАНИЕ

Пресс-релиз Министерства юстиции Республики Казахстан по проекту Кодекса об административных правонарушениях (новая редакция), г. Астана, 5 июня 2014 года.....	8
<i>Конституционное и административное право</i>	10
Н.А. БИЕКЕНОВ Отдельные аспекты деятельности правоохранительных органов Республики Казахстан по обеспечению конституционного контроля.....	10
Л.Т. ЖАНУЗАКОВА Правовые основы государственной монополии.....	16
С.С. ШИШИМБАЕВА С чего начинается административная юстиция?.....	22
<i>Гражданское и гражданско-процессуальное право.....</i>	26
С.П. МОРОЗ, С.М. ШУКУРОВА Новеллы законодательства Республики Казахстан о реабилитации и банкротстве....	26
А.А. МУКАШЕВА, Р.Е. БУЖИГИТОВА Проблемы правового обеспечения малой гидроэнергетики в свете Концепции по переходу Республики Казахстан к «зеленой экономике».....	34
Л.С. ТУРГАНБАЕВА, А.М. КАСЫМОВА Универсальное правопреемство при наследовании.....	40
<i>Уголовное право и уголовный процесс.....</i>	44
С.М. РАХМЕТОВ Проблемы совершенствования уголовного законодательства Республики Казахстан: юридическая техника.....	44
Д.Ж. ИГЕМБАЕВ В рамках обсуждения проекта Антикоррупционной стратегии Республики Казахстан до 2025 года: собственные рассуждения.....	49
Р.А. ОРСАЕВА Правовое знание всегда дает результат.....	54

О.Б. ФИЛИПЕЦ К вопросу совершенствования норм уголовного и уголовно-исполнительного законодательства Республики Казахстан, регламентирующих Институт пожизненного лишения свободы.....	60
Международное право и сравнительное правоведение.....	65
М.А. САРСЕМБАЕВ, К.М. САРСЕМБАЕВ, Д.М. САРСЕМБАЕВ Some Conventions, Kazakh criminal legislation, UN structures in fight with international terrorism (Некоторые конвенции, казахстанское и американское законодательство, структуры ООН в борьбе с международным терроризмом).....	65
Е.М. АБАЙДЕЛЬДИНОВ Особенности Проекта Договора об учреждении Евразийского экономического союза.....	75
Ж.И. ИБРАГИМОВ Правовые аспекты интеграционных процессов с участием Республики Казахстан.....	80
К.Ж. КУАНДЫКОВ, М.К. ЖУСУПБЕКОВА Актуальные проблемы таможенно-тарифной политики Таможенного союза на современном этапе.....	86
Правовой мониторинг и антикоррупционная экспертиза действующих НПА.....	92
Т.С. САФАРОВА Некоторые теоретические аспекты дальнейшего совершенствования проведения правового мониторинга в Республике Казахстан.....	92
Ш.Ж. ТАУКИБАЕВА Трудовое законодательство в свете социальной модернизации (по материалам фундаментального научно-прикладного исследования).....	96
Из практики законотворчества на государственном языке.....	100
А.А. ДАУЛЕТХАНОВА, Ж.М. ТУРАРОВА Терминологические недостатки и орфографические вопросы Гражданского кодекса Республики Казахстан.....	100
М.Б. АСЫЛБАЕВ, Т.Е. МУШАНОВ Не стоит откладывать принятие закона о государственном языке!.....	108
Д.М. ШЫНГЫСБАЕВА Вопросы словообразования и морфологических особенностей языка закона при переводе.....	112
А.Н. КАДИРОВА Изучение вопросов перевода юридических терминов и творческий подход к сфере межъязыковой коммуникации.....	116
Зарубежный опыт.....	120
Т.А. ЖЕЛДЫБИНА (г. Саратов) Имплементация как правовой институт.....	120
Ю.А. ЛЕГЕЗА (г. Днепропетровск) Морально-этическая составляющая государственной власти.....	125
Правоприменительная практика.....	131
К.А. АРАЛБЕКОВА Исполнение судебных актов – главная обязанность.....	131

Трибуна молодого ученого..... 133

Д.Ш. ХУДАЙБЕРГЕНОВА Examination of the Legal and Governance Restraints on Excessive Executive Directors' Remuneration in the Great Britain (Рассмотрение правовых и корпоративных ограничений на чрезмерные вознаграждения исполнительных директоров в Великобритании)..... 133

А.М. КОГАМОВ Краткий сравнительно-правовой анализ конституционного права каждого на получение квалифицированной юридической помощи в уголовном процессе Республики Казахстан и США..... 139

Ж.М. ЛЕПЕСОВА Институт завещательного отказа в наследственном праве..... 143

С.Т. САРСЕМБАЕВА Problematic issues of delimitation of robbery and extortion (Проблемные вопросы разграничения разбоя и вымогательства)..... 146

З.С. АШИМОВА Аукцион как форма торгов..... 151

Қ.О. ҚОЙЛЫБАЕВ Правовые последствия при усыновлении (удочерении)..... 155

Д.Ш. ТОКЕЕВ Вопросы рассмотрения в нормативном постановлении по преступлению уклонения от уплаты налогов с организации..... 159

Информационные сообщения 164

Информационное сообщение о Третьем ежегодном Евразийском антикоррупционном форуме в г. Москве, 24-25 апреля 2014 г. 165

Информационное сообщение о практическом семинаре по вопросам проведения научной лингвистической экспертизы, 21 мая 2014 г. 168

Информационное сообщение о международной научно-практической конференции «Актуальные вопросы реформирования законодательства Республики Казахстан: теория и практика», посвященной памяти Н.А. Шайкенова («Шайкеновские чтения»), г. Астана, 30 мая 2014 г. 171

Информационное сообщение о международной научно-практической конференции на тему: «Региональные международные договоры о торговле и защите инвестиций» в г. Минске, 12-13 июня 2014 года 173

Максимы и афоризмы Н.А. Шайкенова..... 174

Юбилей..... 175

Д.ю.н., профессору БЕЙБИТОВУ М.С. - 60 лет..... 175

К 60-летию академика НАЕН РК, д.ю.н., проф. И.Ш. БОРЧАШВИЛИ..... 177

Кадирова Әлия Назарғалиқызы,
 ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығының
 НҚА және халықаралық шарттар жобаларына ғылыми лингвистикалық
 сараптама секторының ғылыми қызметкері

ЗАҢ ТЕРМИНДЕРІН АУДАРУ МӘСЕЛЕЛЕРІН ЗЕРТТЕУ МЕН ТІЛАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ САЛАСЫНДАҒЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ

Тіліміз мемлекеттік мәртебе алғаннан бері қай сала болса да терминдер базасын жасау шаралары қолға алына бастады. Терминологияға айрықша көңіл бөлінуі тіліміздің қолданыс аясын кеңейтті. Термин деп аталатын арнаулы сөздер мен сөз тіркестері ғылым мен білімнің ең қажетті құбылысының бірі екендігі, ұлттық ғылыми дамуда, болашақ ұрпақтарға терең де түбегейлі білім беруде олардың атқаратын рөлі жоғары екендігі сөзсіз. Қай салада болмасын термин сөздер қозғаушы күш секілді.

Қазақ тілінде термин дегеніміз – ғылым мен техниканың әрбір саласына байланысты қолданылатын арнаулы сөздер деп ереже берілген. Және термин сөздердің бір ғана ұғымы болады. Қоғамның дамуына байланысты туындайтын жаңа ғылыми әрекеттер тілге жаңа сөздер алып келеді. Қандай салаға байланысты болмасын ол сөз өзінің қажеттілігіне қарай өмір сүреді. Өзінің қолданылуына қарай, ол тек кәсіби сөз болуы не жалпы халықтық болуы мүмкін. XX ғасырдың аяғы мен ХХІ ғасырдың басында тілімізде қолданылып жүрген термин сөздер өте көп.

Солардың көпшілігі қазір қазақ тілінің төл сөзімен тең боларлықтай дәрежеге жетіп отыр.

Термин сөздердің қолданылуы – тіл пайда болғаннан бері қолданылып келе жатқан құбылыс. Әр ұлттың ана тілі болуымен қатар, өзге тілдің енуі арқасында сөз лексикасы (қоры) байи түседі. Тағы да ережеге сүйенетін болсақ, «терминдердің көбі интернационалдық сипатта, көп тілге ортақ болып келеді» делінген.

«Тіл – өмірмен өзектес». Себебі өмірдегі, қоғамдағы пайда болған жаңа сөздер мен терминдер тіл арқылы көрініс табады. Ал жаңа ұғымдар мен термин сөздердің дұрыс, анық, дәл қолданылу мәселесі – ұлттық терминологияның объектісі. Қазақ тілі терминологиясының бастау

көзі мен қалыптасу мәселесі А. Байтұрсыновтың есімімен тікелей байланысты.

Тілдің қоғам өмірінің әр түрлі салаларындағы қолданысын лингвистикалық тұрғыдан қамтамасыз ету – терминдер қорын жасау мен оны жүйеге келтірумен тығыз байланысты.

Заңнама терминологиясының ерекшелігіне келетін болсақ, заң мәтіндерін аударудың техникасы мен методологиясы саяси және экономикалық халықаралық қатынастардың өрісі кеңейген соңғы он жылдықта елеулі өзгерістерге ұшырады.

Құқық тілі – құқық салалары кеңістігін қамтитын мамандандырылған лексика болып табылады. Аудармашылардың алдында тұрған мәселе – бір тілден екінші тілге аударған кезде заң құжаттарының мазмұнын дәлме-дәл жеткізу. Сол себепті аудармашылық трансформациялау, жекелей алғанда, лексикалық трансформациялау қажеттілігі туындайды, себебі құқық тілінің ерекше лексикасы және терминологиялық қоры бар.

Қазіргі кезде алуан түрлі мәтіндерді аудару мәселелеріне арналып аударматану саласында айтарлықтай еңбектер жазылды. Бұл – бірінші кезекте, уақыттың талабы. Сөйтсе де, аударма мәселелерінен бөлек алып қарайтын болса, заң тілі өте аз зерттелген. Қазіргі уақытта тағы бір мәселе – ол заңның мемлекеттік тілде жазылмауы. Бірақ соған қарамастан, тіл мен заңның өзара байланысының өрістеуі, өзектендірілуі орын алуда. Соған байланысты лингвистикадағы жаңа бір салалардың қатарында құқықтық лингвистика немесе заңдық лингвистика саласы бөлініп шықты.

Мемлекеттің дамуында жаңа құқықтық жүйенің қалыптасуы барысында барлық ресми жағдайлардың тіркелуі сан мыңдаған қызметкерлердің қатысуымен жүзеге асады

және де бір мемлекетте отырып өз заңымызды өз мемлекеттік тілімізге аударуға мүдделі болып отырған жайымыз бар.

Заманауи ғылымда аударма тілдік ойлау қызметінің ерекше түрі ретінде мәдениаралық коммуникативтік акті ретінде қарастырылады. Заңгерлік кәсіби салада қызмет атқаратын аудармашы міндетті түрде заң терминологиясын жетік білуі тиіс. Тек сондай жағдайда ғана аудармашының заң мәтіндерін аудару техникасын меңгергендігі туралы айтуға болады. Заң саласындағы тіларалық коммуникативті қатынаста заң терминологиясын аударудың күрделілігі бірқатар себептермен анықталады. Олардың негізгілері мыналар:

- 1) Терминнің тілдің табиғатымен араласуы;
- 2) Заң терминдерінің нормалық ерекшеліктері;
- 3) Аудармашы мамандар даярлығының жеткіліксіздігіне байланысты субъективтік сипаттағы себептер.

Терминдер құбылыстарды дәл суреттеумен бірге олардың өз ара қатысын анықтау керек. Оларды зерттеуге арнайы жасалған болмыстың моделі ретінде түсінген жөн. Оны философия, логика және лингвистика тұрғысында зерттеуге болады. Терминнің нақты анықтамасы болуы қажет және аталған ғылым саласының нақты ұғымымен өзара қатынаста болуы тиіс, дара мағыналы, синонимдері мен омонимдері болмағаны жөн. Бұл талаптар көпшілікке мәлім болғанымен құжат өндірісі барысында толықтай орындала бермейді. Терминді аудару жалпылама пайдаланылатын сөздерді аударуға қарағанда атаулардың және заттардың құбылыстардың мызғымас регламенттелген байланысына негізделген. Заң терминологиялық жүйесі – заң ұғымдарының дәл айқындалуы үшін қолданылатын тілдің лексикалық құралдарының жиынтығы.

Заң мәтінінің айрықша сипаттамасы – оның белгілі бір стандарттылығы. Заң мәтінінің өзіне тән тұрақты сөз тіркестері бар. Олар заң нормасы ұғымының терминдік аспектісін құрайды.

Аудармашылық сәйкестіліктерді білу, ол заң тілінде «осылай айтылады» делінетін бірліктерді білу – осы тәріздес мәтіндермен аударма жұмысын істейтін қызметкерлерге қойылатын ең басты талаптар. Заң терминдерінің көп жағдайда маман емес азаматқа түсінікті бола бермейтін құқықтық мазмұны бар. Заң терминологиясын қолданудың ерекшелігі сол – оған тек мамандар ғана емес, өз қызмет саласының барысында мәселелерді зерттеу үшін қатардағы азаматтар

да ғылыми техникалық терминдерден гөрі, заң терминологиясына үйір және терминнің қамтитын салмағын толық білмегендіктен заңгер мамандармен ойлары бір жерден шықпай қалып жатататын кездері болады.

Аудармашы екі тілдің заң терминологиясын біліп қана қоймай таңдау үдерісіне шығармашылық тұрғысынан келгені дұрыс. Нақты контексткесәйкесмейлінше ұғынымдылығы ұтымды сөздерді, баламаларды тауып, сөйлем жазбаша түрде қалай қолайлы болса, ауызша түрде де айтылуын жеңіл етіп құрастыру. Яғни бұл аудармашының жоғары дәрежеде заңдық эрудициялы болуын талап етеді. Құжат тілінде де сөздің, сөйлемнің оралымдылығы, жазуға да, айтуға да дағдылылығы болғаны абзал. Мысал келтіре кетсек: көрсетілетін қызметтерді көрсету, қызметтерді алушының алатын қызметтері деген сөз оралымдары тыңдаушыға да, оқушыға да қолайсыз, еш қызығушылық тудырмайды, шұбалыңқы, ауызекі қолдануға ыңғайсыз, есте жатталып, сөздің қадірін ұғындыруға қолайсыз жасалған терминдер. Өз заманында қазақ тіл ғылымына ұғымдар мен терминдер (етістік, табыс, жатыс т.б.) ойлап тапқан Ахмет Байтұрсынов сынды ғалым ағаларымыздай терминдерді тұрақтандыру ісімен шұғылданатын шығармашыл, шебер ғалым азаматтардан құралған жұмысшы топ құру көп мәселелерді шешкен болар еді. Сондай-ақ, аударма жасау барысының бүгінгі қарқынын, жеделділігін компьютерлік техниканың орасан зор мүмкіндіктерінсіз елестету мүмкін емес. Бір аудармашының жасаған аудармасын екінші аудармашының қарап, негізгі аудармаға еш нұқсан келтірмей қателерін түзеп, біріздендіріп, мәтінді жан-жақты жетілдірудің өзі шығармашылық, логикалық ұйғарым. Аудармашылар арасында терминологиялық кеңестер ұйымдастырып, әр жұмыс тәулігінде арнайы осы шараға бір сағат уақыт бөліп аударушылық шеберліктің әдіс-тәсілдерін ортаға салып, тек өз шеберлігінді өзге аудармашыларға беріп қана қоймай, олардың да ұтымды тәсілдерін тәжірибе қорына сіңіру айтарлықтай нәтижелерге кенелтіп отырар еді.

Қолданыстағы заңдардың қазақша нұсқасын зер сала оқысақ, оған негізінен мағыналық аударма емес, сөзбе-сөз аударма, ресми тіл емес, көркем әдебиет тілі тән екеніне көзіміз жетеді. Соның салдарынан заңның тілі әркелкі, терминдерді қолдануда бірізділік жоқ. Шынын айтқанда, қазіргі кезде заңдардың орысша нұсқасынсыз оның қазақша нұсқасын толық мәнінде дұрыс түсініп, дұрыс қолдану

мүмкін емес. Кейбір сөздердің баламасының дұрыстығы күмән туғызса, кейбір сөздердің аудармасы, тіпті құлаққа оғаш естіледі. Кейбір латын тілінен енген заң терминдерін қазақ тіліне аударудың қажеті қанша? Неге сол терминді қалдырмасқа? Әйтпесе, нормативтік құқықтық актілерде заң терминдерінің бір емес бірнеше аудармасын кездестіруге болады. Мәселен, Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің қазақ тіліндегі нұсқасын зер сала оқысақ, онда сөздердің қазіргі жазылу емлесін ескермеу, құқықтық мағынасынан гөрі көркем әдебиеттік сипаты басым сөздерді қолдану, стильдік үйлесімділіктің болмауы орын алған. ҚР Азаматтық кодексінің ерекше бөлімінде «интеллектуальная собственность» термині үш түрлі аударылған: «интеллектуалдық меншік», «санаткерлік меншік», «зияткерлік меншік» – бұл орысша мәтіндегі бір сөздің екі, үш сөзбен аударылуы.

ҚР Азаматтық кодексіндегі (Ерекше бөлім) 406-баптың 2,3-тармақтарында орысша мәтіндегі «законодательные акты» деген сөздер түрліше аударылған, бір жерде «заң актілері», ал екінші бір жерде «заңнамалық актілер» деп берілген. Осы сөздердің мағынасы бірдей болғанымен, бірізділікті сақтау мақсатында Кодекстің толық мәтіні бойынша «Нормативтік құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабы 2) тармақшасына сәйкес «заңнамалық акт» деп қолданылған орынды болар еді деп санайды мамандар. Сондай-ақ, «положения» және «правила» деген сөздер қазақ тіліндегі редакциясында «ережелер» деп бір сөзбен

берілген. Алайда, «Нормативтік құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес «положение» – «ереже», ал «правила» – «қағида» деп аударылады.

Жоғарыда аталған мысалдарды талдай отырып, заңдардың қазақша мәтіні орыс тілінен тікелей мағынада аударылған өнім ретінде қолданысқа ие болып жатырғаны келеңсіз жағдайларды қалыптастырып отыр. Конституция мәтінінде қолданылған терминдер заңдар мен заңға тәуелді актілерде бастапқы мағынасынан айрылып, орайы келген ыңғаймен қолданылып жүр. Жалпы, Конституция Негізгі Заң ғана емес, оның мәтініндегі заң терминдері Конституцияға бағынышты нормативтік құқықтық актілер үшін үлгі ретінде қолданылуы тиіс.

Бүгінгі күнге дейін бір мағынада түсініліп, бірізді қолданылатын қазақ тіліндегі заң терминдерінің қалыптаспауы ана тілінде дәріс алатын болашақ заңгерлер үшін мамандығын сәтті меңгеруіне кедергі келтіреді. Осы орайда болашақ заңгерлерге мемлекеттік тілде білім беру сапасын арттыру жолындағы бастапқы қадамды ресми құжаттардың, атап айтқанда, заң актілерінің тілінен бастаған жөн деп санаймыз. Сондықтан да заң терминдерінің бірыңғай үлгілерін қабылдап, онда латын тілінен енген терминдерді аудармай, сол қалпында қалдыру ұсынылады. Мемлекеттік тілдегі заң актілерінің сапасын көтеру үшін заңгерлер мен тіл мамандарының бірнеше мағынаға ие терминдерді біріздендіру мақсатында бірігіп жұмыла жұмыс істеуі керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Заңнама терминдерінің сөздігі. – Астана, 2011 ж.
2. Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі (Жалпы, ерекше бөлім), Атамұра, 2011 ж.
3. Омашұлы Д. Заң қай тілде жасалып жатыр?, «Егемен Қазақстан» газеті. 16.08.2012 ж., №326 (263193)
4. Алексеева И.С. Профессия переводчика. – СПб., 2001.
5. Брандес М.П. Стиль и перевод. – М., 1988.
6. Гамзатов М.Г. Техника и специфика юридического перевода: Сборник статей. – СПб., 2004.
7. Пыж А.М. Терминология права в художественном тексте: особенности перевода// Языки профессиональной коммуникации: Материалы международной научной конференции.
8. Фатеева Н.В. Влияние субъекта на формирование административной терминологии// Языки профессиональной коммуникации. Материалы международной научной конференции.
9. Ширинкина М.А. Оценочный стереотип при толковании закона, или каким должен быть хороший закон // Стереотипность и творчество в тексте: Межвузовский сборник научных трудов. Выпуск 6.

Мақалада заң терминдерін аудару барысында кездесетін ерекшеліктер мен қиындықтар, аударма жасау кезіндегі лексикалық деңгейде бұрмалаушылықтар атап өтілген.

Түйін сөздер: заң терминологиясы, аударма үдерісі, тіларалық коммуникация.

В статье отмечены особенности и трудности в ходе перевода юридических терминов, искажения на лексическом уровне при осуществлении перевода.

Ключевые слова: юридическая терминология, процесс перевода, межъязыковая коммуникация.

In article features and difficulties are noted during the translation of legal terms, distortion at lexical level at translation implementation.

Keywords: legal language, translation process, interlanguage communication.

Әлия Назарғалиқызы Кадирова,

ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығының НҚА және халықаралық шарттар жобаларына ғылыми лингвистикалық сараптама секторының ғылыми қызметкері

Заң терминдерін аудару мәселелерін зерттеу мен тіларалық коммуникация саласындағы шығармашылық

Кадирова Алия Назарғалиқызы,

научный сотрудник сектора научно-лингвистической экспертизы проектов НПА и международных договоров Центра лингвистики Института законодательства РК

Изучение вопросов перевода юридических терминов и творческий подход к сфере межъязыковой коммуникации

Kadirova Aliya Nazargalikyza,

research associate in Linguistic expertise's regulatory and international agreements projects of Legislative Institute's Linguistic Centre, Republic of Kazakhstan

Studying of translation of judicial terminology and creative approach to multi-lingual communications

